

hogy a kis Tur torkolatánál megállott a legmagyarabb folyó mellett, s elmondja, milyennek látta a Tiszát, a Tisza környékét a folyón innen és túl (Elragadtatását is sem tudja elnyomni!) Majd elmondja, hogy az esti órákban társaival rözséláng mellett beszélgettek a Tiszáról, s ő védelmezte társaival szemben a földnek e legjámborabb folyóját. Pár nap múlva szörnyű csalódássá változott a költő hite a Tiszáról. Élő, eleven valószínűségnek, kiszabadult örületnek látja már a folyót, amint „Zúgva, bőgve törte át a gátot, El akarta nyelni a világot.” Mivel teszi itt szemléletessé és költőivé a leírást, Petőfi? (Az elbeszéléssel és a Tisza megelevenítésével.)

e) Részletösszefoglalás. A leírás térbeli jelenségeket vagy természeti tüneményeket ismertet költői módon. A leíró költeményeknek nem az a céljuk, hogy tüzetesen megismertessék a külvilágot (mint a földrajz, természetrajz, növénytan-állattan, ásványtan stb.), hanem hogy gyönyörködtessenek. E célból a költő a) elmondja azt a hatást, melyet a tárgy reá gyakorolt, azokat az érzelmeket, melyeket benne a tárgy keltett, b) vagy pedig időbeli sorrendben sorolja el, mintha utazás közben nyerné benyomásait, vagy pedig c) olyan elbeszélést nyújt, melyből a leírandó tárgy tulajdonságait kikövetkeztethetjük, és végül d) a leírandó tárgyat megszemélyesítve, eszelekvőként mutatja be.

III. Befejezés. a) Összefoglalás. A költeményt megegyezően, összefüggően elolvasztatjuk. Tartalmát összefüggően elmondattuk, közösen megállapítjuk a lapgondolatát s eszméltetjük a tanulókat arra, hogy Petőfi milyen művészi formában fejezte ki ezt az egyszerű gondolatot: milyen más a békés, építő Tisza, mint a romboló, pusztító! (Szegeden két allegorikus szoborban szemléltethetjük a Tisza kétféle természetének különbségét.)

b) Elmélyítés. Vonalkozttatás a magyar emberre. (Hirtelen, heves indulata!)

c) Házi feladat. A költemény 2-2 sorának óránként való megtanulása. Írjanak fogalmazványt, milyen a tiszai élet nyáron.

1946. november 2. hete.

Általános iskola VI. osztály.

A tanítás anyaga: Lapos tárgyak (síkfórmák) rajzolása és festése.

Elkészítési idő 2 óra.

Szükséges rajzeszközök: szabadkézi rajzeszközök.

I. Előkészítés. a) Elmény-nyújtás. (Szemléltetésre kitett minták bemutatása, megbeszélése. A rajzbeli közlésre serkentés.

II. Megoldás. a) A rajz elhelyezésének megbeszélése, szemléltetés alapján.

b) A kiválasztott minta alakját jól figyeljük meg, csak azután vázoljuk fel rajzlapunk megfelelő helyére. A szemmérték alapján rajzolt vázlat alakját, nagyságát és elhelyezését ellenőrizzük. A főarányok ellenőrző módját a múlt órán már

tanultuk, ma a forma alakjának helyesbítésére újabb ellenőrző eljárással ismerkedünk meg.

Az olyan idomokat, melyeket egy vagy több egyenes mentén összehajtva, azok egyikfele teljesen fedi a másikat, *egyen-súlyos (szimmetrikus) idomoknak* nevezzük. Az az egyenes, amely-nél az idom összehajtható, a szimmetria tengelye. Az idomok szimmetriáját első pillanatra észrevesszük. Ha szimmetrikus mintát rajzolunk, a tengely vázlatunkba való rajzolása megkönnyíti a forma alakjának ellenőrzését. Így győződünk meg arról, hogy a tengely két oldalán levő pontok egyenlő távolságra vannak-e?

Ha a mintának több tengelye van, valamennyit rajzoljuk bele vázlatunkba. Még akkor is jó a tengelyt vagy tengelyeket felrajzolnunk, ha a minta nem teljesen szimmetrikus, mivel így észrevesszük az eltérés nagyságát úgy a mintán, mint a vázlatunkban. Az olyan idomokat, amelyeknek nincs szimmetrikus tengelyük, felemás formáknak nevezzük. Tengelyt csak a kész vázlatba szabad rajzolnunk, tehát a tengely felrajzolásával kezdeni munkánkat nem szabad. Ha pedig a vonalrajz elkészült, a tengelyt azonnal kitöröljük.

Feladatainkat úgy párosítottuk (3 pár), hogy mindegyikben van egy szimmetrikus és egy felemásformájú minta.

- Mintáink: 1. Vágódeszka, nagykés;
2. fakalapács, bárd;
3. tálea, festékeverő lap (paletta).

Ha a megbeszélt tárgyak vázlata és vonalrajza elkészült (állandó ellenőrzésünk mellett), akkor a tisztára törült rajzokat a tárgy anyagának színét feltüntető (vagy megközelítő) világos festékekkel festjük át. (A fából készült tárgyakat vagy farészeket égetett szienával, a fémrészeket semleges szürkével fessük.)

(Először a festékeveréssel kell megismerkednünk. Ha pl. mintánkat india-vörös kikevert szívével festjük, eljárásunk a következő. Egyik festékeverő csészénkbe kevés vizet teszünk. Vízbe mártott ecsetünket e gombfestéken többször oda-vissza végighúzzuk. Az ecsettel feloldott festéket a vízbe keverjük. Ezt az eljárást addig ismételjük, míg a csészében levő víz erős színű lesz. A kikevert szín erősségét egy kis papíron próbáljuk ki. A festék a jobbkezünk felőli oldalán legyen. Tiszta rongyot vagy itatóspapírt is készítsünk magunk mellé. Ha a befestett felületen túlsok festék gyűlné össze, az itatóspapíron vagy a ronggyal kinyomott ecsettel felszívjuk. A bemártott ecsetet kissé a festékestál oldalához nyomjuk, hogy a fölösleges festék belőle lefolyjon. A festéket minden bemártáskor keverjük fel ecsetünkkel. Ecsetünkbe vett túlsok festék rajzlapunkra cseppenhet. — Festés közben a rajztáblát kissé lejtősen tartjuk. Ha vízszintesen fektetjük, a festék csúnya foltokban megáll a papíron. Ha pedig nagyon meredeken tartjuk, a festék könnyen lefolyik a papíron.)

Foltfestésnél a vázlatot nem rajzoljuk meg előbb ceruzá-

val, hanem mindjárt ecsettel festjük. Még az ecsettel sem rajzoljuk körül; nem szabad túlkevés festékekkel, majdnem száraz ecsettel festenünk. Jól megmártott vastagabb ecsetünkkel a rajzlap megfelelő helyére kisebb foltot festünk, melyet kifelé nagyobbítva a mintához hasonlóra alakítjuk. A foltokat mindig *belül kifelé alakítjuk*. Ne fessünk túl nagy foltokat! Egyegy folt legnagyobb mérete körülbelül 4–5 cm legyen. Az alul összegyűlt festéket ítatópapíron vagy tiszta ronggyal kinyomott ecsetünkkel felszívathatjuk, nehogy végigfolyjon a rajzlapon. Nem baj, ha a foltok alján kissé több festék marad.

III. Befejezés. A rajzlapok beszedése, néhány jó és kevésbé sikerült rajz megbeszélése. A hibák javításának módja. További munkára serkentés.

Ismeretterjesztő előadás.

A magyarság művelődési és társadalmi fejlődése.

I.

Az emberiség története nagy népek, nagy emberek alkotása. Nem összefüggő, változatlan egész, benne épúgy feltalálható a csecsemő-, gyermek- és ifjúkor, a férfikor, mint az egyén életében. S amennyire más a gondolkozása a gyermeknek, serdülőnek, ifjúnak vagy az érett férfinak, éppenúgy alakult át időnkint az emberiség gondolkozása is önmagáról, az őt körülvevő természetről, kettőjük viszonyáról, mindkettőjük alkotójáról s a vele való kapcsolatáról. A világtörténelem e fejlődési szakaszait, korszakait ó-, közép-, új- és legújabb kornak szokás nevezni.

Ha meg akarjuk ismerni valamely kor emberét, igaz történetét korának, meg kell ismernünk korának jellemző gondolatvilágát, fel kell fednünk világnézetét, a korszellemet, amelyben élt, hogy cselekedeteinek igaz rugóit feltaláljuk, értékelhessük — saját kora szemüvegén át. Ez az egyetlen helyes történet szemlélet, amely az elmúlt időket — nem a mai korszellelem szemüvegén át nézi, értékeli, hanem — a maguk szellemi irányával igyekszik felkeresni, megtartani, értékelni.

A magyarság történelméről szólva ez azt jelenti, hogy meg kell ismernünk népünk eredetét és ősi műveltségét, a középkori, újkori- és legújabbkori magyarság lelki alkatát, mint amely magán viseli a kor általános emberi — legalább is európai — jellemvonásait.

*

A magyarság az ural-altáji ősnép finnugor ágából ered. A finnugor ősnép Európa keleti részén élt az Oka, Káma és Bielaja vidékén. A magyarság tehát európai eredetű. A finnugor ősnép keleti tömbje az ugor ősnép fokozatosan keletre húzódva Kr. e. 1000–500 között átszorult Északnyugat-Ázsiába, az Ob-folyó mellékére. Ebben az ugor népességben élt az előmagyarság a vogul és osztják néppel együtt k. b. Kr. e. 100-ig. Ez időtájt válik ki az előmagyarság az ugor közösségből, és húzódik le az Ural-hegység keleti oldalán dél felé. Így kerül érintkezésbe az ázsiai hatalmas hún birodalom legnyugatibb ágával, az *ogurszággal*. Ez a török nép volt a roppant birodalom természetes nyugati irányú terjeszkedésének előőrse: nagyszerű harcos, rendkívül fejlett diplomáciai érzékű nép. Ez az első török nép, amellyel az előmagyarság keveredik. Ezután csaknem 900 esztendőn át állandóan bolgár-török népek vérségi és műveltségbeli hatása alatt él. Így alakul ki az a finnugor eredetű, de török etnikumú nép, amely a 9. század végén honfoglalásával a